

KILIÇZÂDE HAKKI'NIN SİYER YAZICILIĞI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Zekeriya AKMAN*

Öz

Bu çalışmada, II. Meşrutiyet sonrası, yazıları ve fikirleriyle çok konuşulmuş ve tartışılmış olan Kılıçzâde Hakkı'nın hayatı, eserleri ve siyer yazıcılığı ile ilgili görüşleri ele alınmaktadır. Batı yanlısı bir yazar olan Kılıçzâde, Siyer yazıcılığında Hz. Muhammed'in beşeri yönlerinin öne çıkarılması, hurafe ve masallardan arındırılması gerektiğini savunmuştur. Kendisi bir siyer kitabı yazmamış, ancak döneminde yazılmış olan kitapları eleştirerek siyer yazıcılığı ile ilgili görüşlerini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Kılıçzâde Hakkı, İslam Tarihi, Hz. Muhammed, Siyer yazıcılığı.

The Opinions Of Kılıçzâde Hakkı About Siyer Writing

Abstract

In this study, it is aimed to present life of Kiliczade Hakkı, whose articles and opinions were extensively spoken and discussed after II. Constitutional Period and his viewpoint about Siyer writing. Life of Kiliczade Hakkı, his works and views about Prophet Mohammed have been researched. Kiliczade has asserted that the superstitions and tales must be bowdlerized and the human side of Prophet Mohammed has to be highlighted in Siyer writing. He has not written a Siyer book. Yet, criticizing the works written in his time, he has put forth his opinions about Siyer writing for consideration. In this article, we have essayed to designate the viewpoints and critics of Kiliczade Hakkı regarding Siyer writing, besides his life.

Key words: Kiliczade Hakkı, Islamic History, Prophet Mohammed, Siyer Writing.

Giriş

Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde ortaya çıkan felsefi, siyasi, ekonomik ve daha birçok alandaki ideolojik oluşumların hemen tamamı XIX. yüzyıl Osmanlı Devletinde ortaya atılan fikirlerin devamı ve farklı tezahürleri niteliğindedir. Bu nedenle yüzyılımızın sorunlarını daha iyi anlamak ve bir çözüme kavuşturmak için bir önceki yüzyılı çok iyi değerlendirmemiz gerekmektedir. Cumhuriyete yakın bir dönem olan II. Meşrutiyet, Osmanlı modernleşme sürecinin önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır. Bu dönem Lâle devrinden itibaren süregelen Osmanlı aydınlanmasının son halkasını oluşturmaktadır.¹

II. Meşrutiyet dönemi yeniliklerinin etkilerini, her alanda olduğu gibi tarih ve siyer yazıcılığı gibi ilmi alanlarda da görmek mümkündür. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve özellikle II. Meşrutiyet sonrasında, ülkenin içerisinde bulunduğu kötü gidışat ve gerilemenin nedeni, başta Batı yanlısı

* Dr. Zekeriya Akman, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (zekeriyaakman@hotmail.com).

1 Tanık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Gelişmeler*, İstanbul 2001, s. 166-167.

aydınlar olmak üzere, bazı kesimler tarafından dine bağlanmıştır. Bu çevreler, dini kötü gidişin müsebbibi olarak görmüş ve bu nedenle din alanında bir takım reformların yapılmasını savunmuşlardır. Bu yenileşme tavsiyeleri ve çalışmalarının siyer yazıcılığı alanında da yapıldığını görmekteyiz. Bu dönemin etkin fikrî taraflarından biri olan ve Garpcılar olarak bilinen; Abdullah Cevdet, Celal Nuri ve Kılıçzâde Hakkı gibi yazarlar, siyer yazıcılığında Hz. Muhammed'in beşer yönünün ön plana çıkartılmasının gerektiğini savunmuş ve onu sosyal bir reformist olarak yansıtmak istemişlerdir.² Diğer yandan, İslamcılık fikrini savunan Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi, İsmail Hakkı ve Düzceli Yusuf Suad gibi âlimler, Hz. Peygamberi mucizeleri ile birlikte, sadece beşeri yönünü değil, nebevi yönünü de ortaya çıkaracak tarzda bir siyer yazıcılığını savunmuşlardır. Batı yanlısı görüşleri savunanlara, Düzceli Yusuf Suad, şu cevabı vermektedir: "İslam terakkiye mani değildir, geri kalmışlık İslam'dan değil Müslümanlardan kaynaklanmaktadır." Düzceli, Batı yanlısı kişilerin, adeta bir hastalığa yakalandığını, asıl amaçlarının dini temelden sarsmak olduğunu ve dinde hurafe olarak gördüklerinin İslam'ı yıkmak amacıyla uydurdıkları bahaneler olduğunu savunmaktadır.³ Bu dönemde sıkça görülen dinin hurafelerden arındırılması bütün kesimler tarafından kabul gören bir görüş olmuştur. Fakat taraflar bu gibi konularda birbirine güven duymamış ve şüpheyle yaklaşmışlardır.⁴

Bu dönemde, Garpcı ve İslamcı yazarlar tarafından Hz. Peygamberin hayatı ile ilgili eserler yazılmış ya da tercüme yapılmıştır. Batı yanlısı aydınların önde gelenlerinden olan Abdullah Cevdet, Dozy'nin *Tarih-i İslam* adlı eserini tercüme ettirerek birçok tartışmalara neden olmuştur.⁵ Yine bu kesimden, Celal Nuri *Hâtemü'l-Enbiya* isiminde bir kitap yazarak siyer yazıcılığı ile ilgili görüşlerini ifade etmiştir.⁶ Batı yanlısı yazarlardan olan Kılıçzâde Hakkı ise, gerek yazmış olduğu makalelerde ve gerekse *İtikadat-ı Batılaya İlan-ı Harb* isimli eserinde, siyer yazıcılığı ile ilgili görüşlerini açıklamıştır. Kılıçzâde Hakkı, II. Meşrutiyet sonrasında Batı yanlısı aydın fikir adamı tipinin en radikal olanlarının başında gelmektedir. Kılıçzâde'nin yazmış olduğu makalelerde; pozitivistimin ve dini doğal bir evrim sonucu gösteren biyolojik

2 Sina Akşin, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 1789-1980*, Ankara, 1996, s. 74; Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul, 1999, s. 207; Stanford J. Shaw- Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, İstanbul, 1983, II,337.

3 Düzceli Yusuf Suad, *Aktemü's-Siyer Cevab; İctihad Gazetesindeki Kılıçzâde Hakkı İmzalı Makaleye*, İstanbul, 1331, s. 3-5.

4 Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, 2002, s. 439.

5 Şükrü Hanioglu, *Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi*, İstanbul, 1981, s. 325.

6 Celal Nuri'nin siyer yazıcılığı ile ilgili görüşleri için Bkz. Mehmet Çoğ, "Celal Nuri'nin Hatemu'l-Enbiya Adlı Eserine Göre Hz. Muhammed Tasavvuru", *İSTEM*, Konya 2006, sayı 7, sayfa 87-98.

materyalizmin etkilerini görmek mümkündür. Kılıçzâde'ye göre; Tanrı vardır, tektir. Semavi kitapların tanımladıkları Allah'ı kabul etmek en doğru harekettir. İslamiyet ise akla uygun en mükemmel dindir. Ancak İslamiyet'in ortaya koymuş olduğu fikirlerin, asli olanlarını korumak kaydıyla zaman ve mekâna uygun değişiklikler yapmaya şiddetle ihtiyaç vardır.⁷ Kılıçzâde ayrıca, Hz. Peygamberi zamanın ilim ve fennini kavramış, akli ile diğer insanlardan üstün vasıflar taşıyan bir dahi olarak gördüğünü ifade etmektedir.⁸ Kılıçzâde, içtihat kapısının kapanmadığını belirterek din alanında bazı reformların yapılması gerektiğini savunmuştur. Kılıçzâde, kendi döneminde yaşayan ve kendilerini İslam âlimi olarak değerlendiren kişileri, çokça eleştirmiştir. İslam ve Kur'an hakkında topluma öğretilenlerin, yanlışlar ve hurafelerle dolu olduğunu belirtmiştir. Hz. Peygamberin hayatını anlatan siyer kitaplarının da hurafelerle dolu olduğunu, akıl, mantık ve pozitif bilimin kuralları göz önünde bulundurulmadan yazıldıklarını iddia etmiştir.⁹

Kılıçzâde Hakkı, II. Meşrutiyet sonrası dönemde yazılmış olan siyer kitaplarına ve özellikle İslamcılık fikri mensuplarından olan Düzcü Yusuf Suad ve onun eseri *Akremü's-Siyer'i* eleştirmiştir. Kılıçzâde, yazmış olduğu makalelerde ve kitaplarında toplum yaşamı, din ve dinin hayattaki etkileri, inançlar ve ibadetler gibi konularda fikirlerini ifade etmiştir. Kılıçzâde Hakkı'nın savunmuş olduğu bütün fikirlerini değerlendirmek çalışmamızın amacını aşacağı için bu makalemizde, onun sadece İslam Tarihi ve siyer yazıcılığı ile ilgili görüşlerini ele alacağız. Kılıçzâde, hurafe ve masallardan uzak sade ve anlaşılır bir siyer yazmanın gerekli olduğunu savunmuştur. Kendisi bir siyer kitabı yazmamış ancak, mevcut yazılmış eserlerde yer verilmiş olan bazı konuları tenkit ederek nasıl bir siyer yazılması gerektiğini ortaya koymaya çalışmıştır.

Kılıçzâde Hakkı'nın Hayatı ve Eserleri

Hayatı

1288/1872 yılında Niş kasabasında doğmuştur. Asıl adı İsmail Hakkı'dır. Evlad-ı Fatihandan çiftçi bir ailenin çocuğudur.¹⁰ Babasının adı Ali, Annesinin ise Nazife'dir. Ailesi 1877-1878 yılındaki 93 Harbi olarak bilinen savaş-

7 Kılıçzâde Hakkı, *Son Cevap*, İstanbul, 1331, s. 13-16.

8 Kılıçzâde, *Son cevap*, s. 12.

9 Kılıçzâde Hakkı, *İtikadat-ı Batılaya İlan-ı Harb*, İstanbul, 1332, s. 67-68.

10 Kılıçzâde Hakkı, Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiş olduğu özgeçmişinde Evlad-ı Fatihandan olduğunu özellikle kendisi el yazısıyla belirtmiştir. Bkz. TBMM Arşivi, *Tercüme-i Hal Evrakı*, Kılıçzâde Hakkı Tercüme-i hali, Ankara, 1931.

ta Niş'ten Manastır'a göç etmiştir ve oraya yerleşmiştir. Kılıçzâde, iptidai, rüştiye ve idadi tahsilini Manastırda yapmıştır.¹¹

Kılıçzâde Hakkı, babasını küçük yaşlarda kaybederek yetim kalmıştır. Kılıçzâde yetim kalmasını ve muhacir oluşunu kendisi "Babasız yurtsuz ve servetsiz bir muhacir çocuğuydum."¹² şeklindeki ifadesiyle belirtmektedir. İlköğrenimini Manastır'da yapan Kılıçzâde, din bilgisi ve Kur'an okuma eğitimini burada görmüştür. Daha sonra öğretmeninin teşviki ile Manastır Rüştiyesi'ne kaydolan Kılıçzâde, orta ve idadi (Lise) eğitimini burada tamamlamıştır.¹³ Kılıçzâde, Nisan 1306/1890'da Halıcıoğlundaki Topçu Harbiyesine (Mühendishane-i Berri Hümayun) kaydolmuştur. 1894'te Sahra Topçusu Mülazim-i evveli rütbesi ile buradan mezun olmuştur.

Kılıçzâde Hakkı eğitimini müteakiben sırasıyla, Selanik, Manastır, Bağdat, Yemen, Selanik, Edirne, Selanik, İstanbul, Selanik kolordularında askeri görevlerde bulunmuştur. Yüzbaşı rütbesinde iken Bağdat Askeri İdadisinde Kitabet öğretmenliği yapmıştır. Yemen'de isyancılara karşı savaşa katılmıştır. 1899'da Selanik Kolordusunda görev yaparken o dönem gizli çalışan İttihat ve Terakki cemiyetine girmiştir. 1911 yılında Mustafa Kemal ile tanışan Kılıçzâde, aynı yıl sağlık gerekçeleri ile Sütlüce'deki silah deposu müdürlüğüne atanmıştır. 1912 yılında merkez komutanlığı Divan-ı Harb üyeliğine atanmış ve Binbaşı rütbesine terfi etmiştir.¹⁴ Kılıçzâde Hakkı, askeri görevlerinin yanı sıra Çanakkale Muallim Mektebinde müdürlük ve Riyaziye Muallimliği, İzmit Orta Mektebinde fahri olarak Tarih, Coğrafya, Türkçe, Malumat-ı Medeniye dersleri vermiştir.¹⁵

Kılıçzâde Hakkı, İstanbul Muhafızlığı Divan-ı Harbi üyeliğinde bulunduğu dönemde batı taraftarı yazılar yazarak kendi ifadesiyle hurafelere karşı şiddetli bir mücadele vermiştir. Dr. Abdullah Cevdet'in çıkarmış olduğu İctihad Gazetesinde makaleler yazan Kılıçzâde, dergide yayınlanmış olan "Batıcı Türk Aydınlarının toplum ve devlet yapısında radikal değişiklikler içeren programı" hazırlayan kişi olarak bilinir.¹⁶ İstanbul'da bulunduğu dönemde yazmış olduğu Batı yanlısı yazılar ve yapmış olduğu etkinlikler dolayısıyla Ocak 1913 tarihinde Binbaşı rütbesinde iken askerlik vazifesinden emekliye sevk edilmiştir. Kılıçzâde, meclise vermiş olduğu özgeçmişinde "Softalara ve saraycılara karşı vermiş olduğu mücadele" nedeniyle emek-

11 TBMM Arşivi, *Tercüme-i Hal Evrakı*, Kılıçzâde Hakkı Tercüme-i hali.

12 Kılıçzâde Hakkı, "Cevap yerine dayak" *Hür Fikir Gazetesi*, Kocaeli, 1926, s. 139.

13 Sibel Zeren, *İsmail Hakkı Kılıçoğlundun Eserleri ve Fikirleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1999, s. 7-8.

14 *Türk Parlamento Tarihi*, T.B.M.M., haz. Kemal Öztürk, Ankara, 1995, III, 404-405.

15 Zeren, *İsmail Hakkı Kılıçoğlundun Eserleri ve Fikirleri*, s. 8.

16 Şükrü Hanioglu, *Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi*, s. 405.

liye sevk edildiğini ifade etmektedir.¹⁷ Balkan savaşı yenilgisi sonrasında çözüm önerileri amacıyla kaleme aldığı ve İctihad gazetesinde yayınlanan "Pek uyanık bir uyku" başlıklı batıcı ve Biyolojik Materyalist fikirleri benimseyen yazılarıyla İctihad ailesine dâhil olan İsmail Hakkı'ya, "Kılıçzâde" unvanı bu çevre tarafından verilmiştir.¹⁸

Kılıçzâde, askerlik görevinden sonra Celal Nuri (İleri) ile birlikte Hürriyeti Fikriye ve Serbest Fikir mecmualarını yayınlamıştır. Bu dönemde ikinci baskısını yapmış olduğu *İtikadât-ı Bâtılaya İlân Harb* adlı eseri nedeniyle İstanbul Divan-ı Harb-ı Örfisine sevk edilmiş ve yargılanma neticesinde beraat etmiştir. Daha sonra Çanakale göçmen kâtipliğine ve oradan da 1917 yılında İzmit göçmen müdürlüğüne atanmıştır.¹⁹ Kılıçzâde Hakkı İleri Gazetesinin muhabiri olarak İstanbul gazetecileri ile birlikte Mustafa Kemal Atatürk ile 16-17 Ocak 1923 tarihinde yapılmış olan İzmit kasrı mülakatına katılmış, yeni hükümet ve din konularında çeşitli sorular sormuştur.²⁰ İzmit'in kurtarılmasından sonra burada arzuhalcilik ve avukatlık yapan Kılıçzâde, 1924 yılında Hür Fikir Gazetesini çıkartarak sekiz yıl boyunca Cumhuriyet devrimlerinin savunuculuğunu yapmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin 3. Devresinde 746 rey alarak Kocaeli Milletvekili seçilmiştir. Kılıçzâde daha sonra meclisin 4. ve 7. Dönemleri arasında Muş Milletvekili olarak görev yapmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Milli Eğitim Komisyonunda uzun yıllar görev yapan Kılıçzâde, 1946 yılında Milletvekilliğinin bitmesi ile siyasi ortamdan çekilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiş olduğu Tecüme-i Hal dosyasında Fransızca bildiğini, evli ve sekiz çocuk babası olduğunu yazmıştır.²¹ 4 Kasım 1925 tarihinden itibaren yazmış olduğu yazılarda Kılıçoğlu Hakkı adını kullanmıştır.²² 1934 yılında soyadı kanununun çıkmasından sonra Kılıçoğlu soyadını almıştır. Hakkı Kılıçoğlu 20 Şubat 1960 tarihinde İstanbul'da ölmüş ve Sahrayı Cedit mezarlığında toprağa verilmiştir.

23

Eserleri

1. İ'tikâdât-ı Bâtılaya İlân-ı Harb:

İlk baskısı 1329 yılında İstanbul Sancakyan Matbaasında yapılmıştır. Kılıçzâde, esere 1916 yılında birkaç makale ekleyerek İstanbul Şems Matbaasında

17 TBMM Arşivi, *Tercüme-i Hal Evrakı*, Kılıçzâde Hakkı Tercüme-i hali.

18 Celal Pekdoğan, "Kılıçzâde Hakkı", *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, XXV, 415.

19 TBMM Arşivi, *Kılıçzâde Hakkı Tercüme-i Hal dosyası*; *Türk Parlamento Tarihi*, III, 404-405.

20 Pekdoğan, "Kılıçzâde Hakkı", *DİA*, XXV, 415.

21 TBMM Arşivi, *Kılıçzâde Hakkı Tercüme-i Hal dosyası*; *Türk Parlamento Tarihi*, III, 404-405.

22 Pekdoğan, "Kılıçzâde Hakkı", *DİA*, XXV, 416.

23 *Türk Parlamento Tarihi*, III, 404-405.

ikinci baskısını yaptırmıştır. Eserde, Kılıçzâde Hakkının çoğunlukla İctihad mecmuasında yayınlanmış olan makalelerine yer verilmiştir. Kılıçzâde bu kitabında, daha önce yayınlanmış makalelerinin yanı sıra bazı yeni görüşlerini de eklemiştir. Eserdeki makaleler çoğunlukla softalık ve batıl inançlarla mücadele hakkındadır. Kılıçzâde, kitabın başında geniş bir mukaddime yazarak özellikle İslam Dini hakkındaki görüşlerine yer vermiştir. Eserde ayrıca; “Ne istiyoruz, sahte softalığa ve dervişliğe ilan-ı harb, softalık ve dervişlik meselesi, kadınlar ve mekteb-i ibtidaiyye muallimleri, dinsizler, Akvemü’s-Siyer, darbe-i kat’iyye, kadın ve tesettür meselesi” başlıkları ile yazılmış olan makaleler yer almaktadır.

2. Son Cevap:

1331 yılında İstanbul yeni Osmanlı matbaasında basılmış 64 sahifeden oluşan küçük hacimli bir kitaptır. Eserin tam ismi “ Düzceli Yusuf Suad²⁴ Efendiye tahsisen ve softalara tamamen son cevaptır”. Eser Düzceli Yusuf Suad’ın Hz. Peygamberin hayatını anlatan *Akvemü’s-Siyer* adlı kitabına eleştiri amacıyla kaleme alınmıştır. Kılıçzâde, Düzceli Yusuf Suad’ın eserini akılcı bulmamış ve hurafelerle dolu olduğunu iddia ederek öncelikle İctihad mecmuasında yayınladığı bir makale ile eleştirmiş daha sonra bu kitapta da konu hakkındaki bazı görüşlerini dile getirmiştir. Kılıçzâde bu eserinde; Kur’anı ve dini doğru anlayıp, akıl ve pozitif bilim kurallarına uygun bir şekilde değerlendirilmesinin gereği üzerinde durmuştur. Kılıçzâde, kitabın ismini Düzceli Yusuf Suad Efendiye cevap olarak koymuş fakat içerikte buna çok az yer vermiştir. Kitapta daha çok iman konusunu inceleyen Kılıçzâde, yaratılış ve evrim gibi konulardaki görüşlerini dile getirmiştir.

3. Peygamberler Dedesi İbrahim

1926 yılında Kocaeli vilayet matbaasında basılmış olan bu kitap 157 sayfadan oluşmaktadır. Kılıçzâde Hakkı’nın, Hakkı Kılıçoğlu ismiyle yayınlamış olduğu bu eseri yazmasının nedenini, modern ve eleştirel bir Peygamberler Tarihi yazmak ve bu yolda bir çığır açmak olarak açıklamaktadır. Eserde Hz. İbrahim’in hayatı Tevrat’tan alıntılar yapılarak anlatılmaya çalışılmış, halk arasında Peygamberlerle ilgili var olan anlayış sorgulanmıştır. Peygamberlerin insanüstü bir varlık olarak görülmemesi gerektiğini ifade eden Kılıçzâde Hakkı, halk arasında bilinen Peygamber anlayışını eleştirmiştir.

24 Düzceli Yusuf Suad; 1294/1877 yılında Düzce de doğmuştur. Kafkas kökenli bir aileye mensup olan Yusuf Suad, Meşihat Mektubi Kaleminde görev yapmıştır. İslam Tarihi alanında eserleri olan Düzceli Yusuf Suad 1930 yılında Kafkasya’da öldürülmüştür. Düzceli Yusuf Suad ile ilgili daha geniş bilgi için bakınız: Güllü Yıldız, “II. Meşrutiyet Dönemi Siyer Müellifleri Arasında Geleneğin Sesi Düzceli Yusuf Suad”, *Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, İstanbul, 2010, XV, sayı 29.

Kılıçzâde Hakkı, Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiş olduğu özlük bilgilerinde *İtikadat-ı Batılaya İlan-ı Harb* ve *Son Cevap* adlarında iki kitabının olduğunu yazmıştır. *Peygamberler Dedesi İbrahim* adlı eserinden de bahsetmemiştir.²⁵

Makaleleri

Kılıçzâde Hakkı, Osmanlı Ordusunda askeri personel olarak görev yaptığı dönemde başlamış olduğu yazarlık faaliyetlerini, Türkiye Büyük Millet Meclisine Milletvekili olarak girdiği döneme kadar çeşitli gazetelerde de yazarak devam ettirmiştir. *İctihad*, *Hürriyet-i Fikriye*, *Serbest Fikir Mecmuaları* ve *Hür Fikir Gazetesinde* yazılar yazmış olan Kılıçzâde Hakkının tespit edebildiğimiz makaleleri şunlardır.

İctihat Mecmuasında Yayınlananlar:

- "Neden Mağlub Olduk? 1", *İctihad*, sayı: 56, İstanbul 28 Şubat 1328.
- "Sahte Softalığa ve Dervişliğe İlan-ı Harb", *İctihad*, sayı: 58, İstanbul 14 Mart 1329.
- "Neden Mağlub Olduk? 2", *İctihad*, sayı: 59, İstanbul 21 Mart 1328.
- "Kadınlar ve Mekâtib-i İbtidâiyye Muallimleri", *İctihad*, sayı: 60, İstanbul 4 Nisan 1329.
- "Dervişlik Softalık Meselesi", *İctihad*, sayı: 62, İstanbul 18 Nisan 1329.
- "Dinsizler", *İctihad*, sayı: 65, İstanbul 9 Mayıs 1329.
- "Akvemü's-Siyer", *İctihad*, sayı: 66, İstanbul 16 Mayıs 1329.
- "Müslümanlık ve Hıristiyanlık", *İctihad*, sayı: 67, İstanbul 30 Mayıs 1329.
- "Zâbit", *İctihad*, sayı: 67, İstanbul 23 Mayıs 1329.
- "Kadınlara Nasıl Hürmet Ediyoruz", *İctihad*, sayı: 69, İstanbul 27 Haziran 1329.
- "Azadamard Gazetesi Ser-muharrirliği'ne", *İctihad*, sayı: 70, İstanbul 4 Temmuz 1329.
- "Kafessiz Ev", *İctihad*, sayı: 71, İstanbul 11 Temmuz 1329.
- "Zenbilli Ali Efendi Meselesi", *İctihad*, sayı: 75, İstanbul 8 Ağustos 1329.
- "Yunus Hoca Talebe", *İctihad*, sayı: 77, İstanbul 22 Ağustos 1329.

25 Kılıçzâde Hakkı, *Tercüme-i Hal dosyası*.

- “Tamamen Hallolunmadıkça Bitmeyen Bir Mesele”, *İctihad*, sayı: 92-93, İstanbul 6 Şubat 1329.

- “İzmir İktisad Kongresi’nde Harfler Meselesi”, *İctihad*, sayı: 154, İstanbul 1 Haziran 1923.

- “Harflerimiz ve İmlâmız”, *İctihad*, sayı: 157, İstanbul 1 Eylül 1923.

- “Adaletsizliğe Karşı Mücâhede: İzmit’de Veba-yı Adlî”, *İctihad*, sayı: 160, İstanbul 1 Kânûn-ı evvel 1923.

- “Vakit’in Anketi”, *İctihad*, sayı: 161, İstanbul 1 Kânûn-ı sâni 1924.

- “Sivas Mahkeme-i Temyizisi’nin Zihniyeti”, *İctihad*, sayı: 162, İstanbul 1 Şubat 1924.

Hürriyet-i Fikriyye Mecmuasında Yayımlananlar:

- “İmân”, *Hürriyet-i Fikriyye*, sayı: 1, İstanbul 3 Şubat 1329.

- “Ordumuzun Gençleştirilmesi”, *Hürriyet-i Fikriyye*, sayı: 2, İstanbul 10 Şubat 1329.

- “Zifâf”, *Hürriyet-i Fikriyye*, sayı: 3, İstanbul 17 Şubat 1329.

- “Erkek Kına Gecesi”, *Hürriyet-i Fikriyye*, sayı: 5, İstanbul 3 Mart 1330.

- “Son Gece”, *Hürriyet-i Fikriyye*, sayı: 6, İstanbul 13 Mart 1330.

- “Hâtemü’l-Enbiyâ ve Celâl Nuri Beg 1”, *Hürriyet-i Fikriyye*, sayı: 7, İstanbul 20 Mart 1330.

- “Hâtemü’l-Enbiyâ ve Celâl Nuri Beg 2”, *Hürriyet-i Fikriyye*, sayı: 8, İstanbul 27 Mart 1330.

- “Taaddüd-i Nikâh-Taaddüd-i Zevcât”, *Hürriyet-i Fikriyye*, sayı: 9, İstanbul 3 Nisan 1330.

- “Yunus Hoca’nın Kavgalarından”, *Hürriyet-i Fikriyye*, sayı: 10, İstanbul 10 Nisan 1330.

- “Bir Hâtıra-yı Muhabbet a”, *Hürriyet-i Fikriyye*, sayı: 11, İstanbul 17 Nisan 1330.

- “Bir Hâtıra-yı Muhabbet b”, *Hürriyet-i Fikriyye*, sayı: 12, İstanbul 24 Nisan 1330.

Hür Fikir Gazetesinde Yayımlananlar:

- “Süleyman Nazif Beg’in Mektubu”, *Hür Fikir*, sayı: 15, Kocaeli 18 Nisan 1924.

- “Allah ve Cebrail Şâhid”, *Hür Fikir*, sayı: 41, Kocaeli 3 Teşrîn-i sâni 1924.

- "Türkçe'yi Hâkim Kılmak", *Hür Fikir*, sayı: 66, Kocaeli 4 Mayıs 1925.
 - "Hür Fikir Seyahatde 1", *Hür Fikir*, sayı: 77, Kocaeli 13 Temmuz 1925.
 - "Hüseyin Cahid Beg'e Mektûb", *Hür Fikir*, sayı: 132, Kocaeli 1 Eylül 1926.
 - "Hür Fikir Seyahatde 2", *Hür Fikir*, sayı: 134, Kocaeli 15 Eylül 1926.
 - "Medeniyet", *Hür Fikir*, sayı: 134, Kocaeli 15 Eylül 1926.
 - "Bozkurt-Lotus", *Hür Fikir*, sayı: 135, Kocaeli 22 Eylül 1926.
 - "Kılıç Ali Beg İle Bir Küçük Mülâkat", *Hür Fikir*, sayı: 135, Kocaeli 22 Eylül 1926.
 - "Adlî Bir Mesele", *Hür Fikir*, sayı: 136, Kocaeli 29 Eylül 1926.
 - "Doktor Abdullah Cevdet'e", *Hür Fikir*, sayı: 136, Kocaeli 29 Eylül 1926.
 - "Musa 1", *Hür Fikir*, sayı: 136, Kocaeli 29 Eylül 1926.
 - "İrtidâd ve Mürtedd", *Hür Fikir*, sayı: 137, Kocaeli 6 Teşrîn-i evvel 1926.
 - "Musa 2", *Hür Fikir*, sayı: 137, Kocaeli 6 Teşrîn-i evvel 1926.
 - "İmlâsız Edîbler", *Hür Fikir*, sayı: 138, Kocaeli 13 Teşrîn-i evvel 1926.
 - "Musa 3", *Hür Fikir*, sayı: 138, Kocaeli 13 Teşrîn-i evvel 1926.
 - "Cevâb Yerine Dayak", *Hür Fikir*, sayı: 139, Kocaeli 20 Teşrîn-i evvel 1926.
 - "İzmit'de", *Hür Fikir*, sayı: 139, Kocaeli 20 Teşrîn-i evvel 1926.
 - "Musa 4", *Hür Fikir*, sayı: 139, Kocaeli 20 Teşrîn-i evvel 1926.
 - "Büyük Gazi'nin Şükûhu", *Hür Fikir*, sayı: 141, Kocaeli 3 Teşrîn-i sâni 1926.
 - "İzmit'de", *Hür Fikir*, sayı: 141, Kocaeli 3 Teşrîn-i sâni 1926.
 - "Birkaç Gün 1", *Hür Fikir*, sayı: 144, Kocaeli 24 Teşrîn-i sâni 1926.
 - "Birkaç Gün 2", *Hür Fikir*, sayı: 148, Kocaeli 22 Kânûn-ı evvel 1926.
 - "Türk İnkılâbı", *Hür Fikir*, sayı: 199, Kocaeli 9 Kânûn-ı sâni 1928.
- Serbest Fikir* Mecmuasında Yayınlananlar:
- "Bir Hâtıra-yı Muhabbet 1", *Serbest Fikir*, sayı: 1/13, İstanbul 1 Mayıs 1330.

- “Bir Hâtıra-yı Muhabbet 2”, *Serbest Fikir*, sayı: 2/14, İstanbul 8 Mayıs 1330.

- “Bir Hâtıra-yı Muhabbet 3”, *Serbest Fikir*, sayı: 3/15, İstanbul 15 Mayıs 1330.

- “Bir Hâtıra-yı Muhabbet 4”, *Serbest Fikir*, sayı: 4/16, İstanbul 22 Mayıs 1330.

- “Darbe-i Necât”, *Serbest Fikir*, sayı: 4/16, İstanbul 22 Mayıs 1330.

Siyer Yazıcılığı İle İlgili Görüşleri

Kılıçzâde Hakkı siyer yazıcılığı ile ilgili görüşlerini öncelikle Düzceli Yusuf Suad’ın *Akvemü’s-Siyer* adlı eserinin yayınlanmasından sonra, bu kitaba eleştirel mahiyette yazmış olduğu ve İctihât mecmuasında yayınlanmış olan makalesinde dile getirmiştir. Daha sonra yayınlamış olduğu *İtikadat-ı Batılaya İlan-ı Harb* adlı eserinde bu makalesine aynen yer vermiştir. Kılıçzâde Hakkı’nın siyer yazıcılığı ile ilgili görüşlerini yazdığı bir diğer eseri olan *Düzceli Yusuf Suad Efendiye Tahsisen ve Softalara Tamimen Son Cevap* adlı kitabıdır. Kılıçzâde Hakkı’nın siyer yazıcılığı ile ilgili görüşlerini ve diğer siyer yazıcılarına getirmiş olduğu eleştirilerini bu iki kitabında bulmak mümkündür.

Kılıçzâde, yazmış olduğu makalede ve her iki kitabında da özelde Düzceli Yusuf Suad’ın *Akvemü’s-Siyer* adlı eserine eleştiriler getirmiş ve genel manada siyer yazıcılığı hakkındaki görüşlerini ifade etmiştir. Pozitivist bir düşünce yapısına sahip olan ve bunu yazılarında açıkça ifade eden Kılıçzâde, Hz. Peygamberin hayatını anlatırken onun beşeri yönüne vurgu yapılmasının gerektiğini savunmaktadır. Kılıçzâde, Hz. Peygamberin hayatını anlatan kitaplar yazılırken, eski kaynakların yanı sıra Hikmet, Kimya ve Kozmografya gibi bilim dallarına da başvurulmasını ve böylelikle hurafe ve masallardan arındırılmış bir siyer yazıcılığını savunmuştur.²⁶ Hurafe ve masalların, İslam Dininin içerisine, kendisini din âlimi olarak kabul eden bazı kişiler tarafından çokça konulduğunu ve bu durumun dine zarar verdiğini savunan Kılıçzâde, Hz. Peygamberin hayatının, hakkında anlatılmış olan hurafe ve efsanelerden arındırılması gerektiğini savunmuştur.²⁷ Kılıçzâde, Hz. Peygamberin hayatını anlatırken mucizeler uydurulmasına gerek olmadığını, zira onun en büyük mucizesinin akıl ve getirmiş olduğu Kur’an-ı Kerim olduğunu belirtmektedir. Hz. Peygambere ümmi yakıştırmasını yapmanın da bir hakaret olduğunu belirtmektedir. Kılıçzâde, “Hatta bu küstahlık daha

26 Kılıçzâde, *İtikadat-ı Batılaya İlan-ı Harb*. s. 87.

27 Kılıçzâde, *İtikadat-ı Batılaya İlan-ı Harb*, s. 3-4-5.

ileri vararak o zekâ-yi fa'âliyle zamanında ve memleketin de mevcut ilim ve fennini öğrendiği mutlak olan nebi-i Ekrem-i Ümmi (kaba Türkçe ile cahil) ve hiçbir şeye muktedir olmayan yalnız bir boru gibi öttürenin elinde bir vasıta, bir alet gibi telakki etmek derecelerine varmışlardır ki biz peygamberimizi bu gibi acziyetlerden tenzih etmeyi vazife-i mukaddes biliriz.”²⁸ İfadeyle Hz. Muhammed'in ümmi olmadığını savunmaktadır. II. Meşrutiyet sonrasında batıcı ve aydın fikir adamı tipinin en radikal temsilcilerinin önde gelenlerinden biri olan Kılıczâde Hakkı, yazmış olduğu eserinde; hurafe ve masallardan uzak sade bir siyer yazıcılığının gereğine vurgu yapmaktadır. Kendisi bir siyer kitabı yazmamış ancak, mevcut yazılmış eserlerde var olan bazı konuları eleştirerek nasıl siyer yazılması gerektiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Pozitivist bakış açısıyla olaylara yaklaşan Kılıczâde, aynı tarzı Hz. Muhammed ile ilgili rivayetleri değerlendirirken de sürdürmüştür.²⁹ Kılıczâde, İslâm dininin bir reforma ihtiyacı olduğunu; bu yapılmazsa İslâm tarihinin ve *Kur'an*'ın hakikatlerinin ortaya çıkamayacağını belirtir. İslâm ve *Kur'an*, hakiki manası ile bilinmediği için, insanlık bunlardan faydalanamamış ve Hıristiyanlık âlemi, İslâmiyet'i fena ve kabiliyetsiz, ilerlemeye engel bir din olarak telâkki etmiş ve etmektedir. Dinin gerçeklerinden toplumu uzaklaştıran sınıf ise, cahil din adamları ve softalar olmuştur. Hz. Peygamber, “*Din akıldan ibarettir, aklı olmayanın dini de yoktur*” demiştir. Buna göre, akla dayanmayan din olamaz. İslâm dini ise, Hz. Âdem'den beri insanların gelişimi ölçüsünde gelişe gelişe nihayet HZ. Muhammed'e kadar gelmiş ve orada en yüksek mertebeye ulaşmıştır.”³⁰

Eleştirileri:

Kılıczâde eserinde, Meşihat Makamında çalışan Düzcü Yusuf Suad tarafından yazılan *Akvemü's-Siyer* adlı eseri ilk duyduğunda çok heyecanlandığını ve kitabı hemen alarak okuduğunu, bu nedenle geceyi uykusuz geçirdiğini ifade etmektedir. Kitabın ismi ile içeriğinin uyumlu olmadığını ve insanların anlayamayacağı derecede anlaşılmasız ve ağır bir dille yazıldığını belirtmektedir. Efsane ve hurafelere dayanmayan akıl ve tarihi gerçeklere uygun siyer yazılmasının zaruri bir ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Hurafe ve mucizelerle dolu kitaplardan ziyade fen ve ilahi sünnete uygun bir Hz. Peygamber hayatının yazılmasının beklendiğini, böyle bir kitabın yazılması halinde sadece Müslümanlara değil, diğer dinlerin mensupları ve hatta dinsizlere bile hitap edebilecek ve onlar tarafından da kabul edilebilecek bir siyer yazılmasına ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Kılıczâde, Peygamber tarihinin

28 Kılıczâde, *Son Cevap*, s. 13.

29 Hakan Öztürk, *Cumhuriyet Dönemi İslam Tarihi Çalışmalarında Hz. Muhammed Tasavvuru*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2011, s. 259.

30 Zeren, *İsmail Hakkı Kılıçoğlunun Eserleri ve Fikirleri*, s. 30-31.

aynı zamanda İslam tarihi olduğunu bu nedenle yazılacak siyerlerin ortaya çıkan yeni bilimsel gerçeklere uygun olması ve olağan üstü olayları içermemesinin lüzumunu ileri sürmektedir. Bu çerçevede ihtiyaç duyulan yeni bir siyer yazma görevinin İslam âlimlerine düştüğünü belirten Kılıçzâde, bu konuda ilk olarak akla gelen makamın ise Meşihat Makamı ve onun bir şubesi olan Mektub-i Kalemî olduğunu belirtmektedir. Bu makamda görev yapan Düzceli Yusuf Suad tarafından yeni bir siyer kitabının yazılmasının önemli olduğunu ve bu nedenle dikkatini çekip kendisinde büyük heyecan uyandırdığını ifade etmektedir. Fakat kitabı alıp okuduktan sonra büyük hayal kırıklığına uğradığını ifade eden Kılıçzâde, okuma neticesinde “Heyhat İstanbulda Bab-ı Meşihat Mektubi Kaleminde bu gibi hurafeler kabul bulursa acaba Konya Medreselerinde cari olan efkâr nasıldır” diyerek büyük ızdırıp ve üzüntüye kapıldığını belirtmektedir.³¹

Kılıçzâde'nin *Akve mü's-Siyer'e* getirmiş olduğu eleştiri öncelikle kitabın dili ile alakalıdır. Eserin iki lisanlı olduğunu ne tam Arapça ne de Türkçe yazıldığını belirterek, kitabın halk ve okuyucuların çoğu tarafından anlaşılmasının mümkün olmadığını ileri sürmektedir. Kılıçzâde bu nedenle kitabın Araplar için mi yoksa Türkler için mi yazıldığını sorgulamaktadır. Kılıçzâde Hakkı, hangi toplum için siyer yazılıyorsa o halkın diliyle yazılmasını ve başka dillerden yapılan alıntılarının da tercümeleriyle verilmesinin doğru bir metot olacağını ileri sürmektedir. Ona göre; bir eser için önemli olan ondan istifadenin en basit şekilde sağlanmasıdır. Bunun da ancak anlaşılır ve açık bir lisan kullanmakla mümkün olabileceğini belirtmektedir. Kılıçzâde, bu nedenle *Akve mü's-Siyer'in* lisanının anlaşılma zılgı, içerisinde çok sayıda Arapça ibare ve şiiirlerin tercüme edilmeden verilmesi nedeniyle sadece bir Türk tarafından değil, iyi tahsil görmemiş bir Arap tarafından da anlaşılamayacağını savunmaktadır.³² Kılıçzâde Hakkı, eserin dili ile ilgili yapmış olduğu eleştirilerden sonra *Akve mü's-Siyer'de* anlatılan bazı olaylar ile ilgili eleştiriler getirmiş ve konu hakkındaki kendi değerlendirmelerini ifade etmiştir. Kılıçzâde'nin yapmış olduğu eleştiri ve değerlendirmeleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

Düzceli Yusuf Suad'ın eserinde yer vermiş olduğu Hz. Peygamber'in babası Abdullah'ın dedesi Abdülmutallib tarafından kurban edilmek istenmesi konusu, Kılıçzâde Hakkı'nın eleştirmiş olduğu konuların başında gelmektedir. *Akve mü's-Siyer'de* anlatılan olayda; Hz. Peygamberin dedesi Abdülmutallib, Hz. İbrahim ve oğlu İsmail kisasında olduğu gibi oğullarından birini Allah yolunda kurban etmek için söz vermiştir. Kitapta ayrıca bu emrin kim

31 Kılıçzâde, *İtikadat-ı Batılâya İlan-ı Harb*, s. 111.

32 Kılıçzâde, *İtikadat-ı Batılâya İlan-ı Harb*, s. 112-13.

tarafından verildiği belirtilmemektedir.³³ Kılıçzâde, kitapta bu emrin Allah tarafından mı yoksa başka birisi tarafından mı verildiğinin açık olmadığını ve bunun belirtilmemesini eleştirmektedir.³⁴ Bu kurbanın verilmesi zamanı geldiğinde, Hz. Muhammed'in babası Abdullah'ın Allah yolunda kurban edilmesine karar verilir. Abdülmutallib'in, Abdullah'ı kurban etmeye karar vermesinden sonra çevresindeki insanların gönlü buna razı olmamış ve bir çözüm arayışına girmişlerdir. Hayberli bir Yahudi kâhin kadına müracaat ederek bu olaya çözüm getirmesini talep etmişlerdir. Kâhin kadın, öncelikle kendisine gelenlere, bir insanın diyetinin kaç deve olduğunu sordu, onlar da Kureyş kabilesinin adetlerine göre on deve olduğunu söylediler. Kâhin, Abdullah'a karşılık on deve koyarak kura çekmelerini söyledi. Kuranın Abdullah'a çıkması halinde sayının onar onar artırılarak kuranın tekrarlanması tavsiye etmiştir. Nihayet kâhinin tavsiyesi üzerine çekilen kuralar neticesinde Abdullah'ın değerini yüz deveye kadar çıkartarak onu kurban edilmekten kurtarmışlardır.³⁵ Kılıçzâde, durumun bir Yahudi kâhine sorulmasını manidar bulmuş ve olayı mizahi bir üslupla Allah ile pazarlık olarak değerlendirmiştir.³⁶ Düzceli Yusuf Suad'a göre; Abdullah'ın yüz deve karşılığı kurtulması nedeniyle insanın diyetinin de Abdülmutallib sünneti üzere yüz deve olarak kaldığını belirtmektedir.³⁷ Kılıçzâde, hikâyenin maksadı bu hüküm ise buna bir şey diyemeyeceğini fakat maksat bu değil ise biraz düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir. Kılıçzâde, insanın yeryüzünde Allah'ın halifesi olduğunu ve onu yaratırken ruhundan üflediğini, yani Allah indinde insanın kıymetli olduğunu ve onun kanının akıtılmasını talep etmeyeceğini belirtmektedir. Kılıçzâde, bu olayı değerlendirirken Abdülmutallib'in putperest olduğunu ve Allah indinde Hz. İbrahim gibi bir kıymetinin olmadığını ve bu nedenle onun denenmiş olamayacağını ifade etmektedir. Bu hikâyenin Hz. Peygamberin "Ben kurban edilen iki kişinin evladıyım."³⁸ hadisinden dolayı uydurulduğunu iddia etmektedir. Ona göre; şayet bu hadis sahih ise bile burada kastedilmiş olanın Hz. İsmail olduğunu, Hz. Peygamberin babası Abdullah ile alakası olmadığını savunmaktadır. Kılıçzâde, ayrıca mütefekkir bir kafanın bu hikâyeyi kabul etmesinin mümkün olmadığını belirtmektedir.³⁹

33 Düzceli Yusuf Suad, *Akve mü's-Siyer*, İstanbul, 1327, s. 64- 65.

34 Kılıçzâde, *İtikadat-ı Batılâya İlan-ı Harb*, s. 114.

35 Düzceli, *Akve mü's-Siyer*, s. 65 -66.

36 Kılıçzâde, *İtikadat-ı Batılâya İlan-ı Harb*, s. 114.

37 Düzceli, *Akve mü's-Siyer*, s. 65.

38 Kütub-ı Sitte'de geçmeyen bu Hadis için Bkz. el-Aclûni, *Keşfu'l-Hafa*, Beyrut, 1351, I,199.

39 Kılıçzâde, *İtikadat-ı Batılâya İlan-ı Harb*, s. 114.

Kılıçzâde Hakkı'nın *Akvenü's-Siyer*'e getirmiş olduğu eleştirilerden biri de Hz. Peygamberin doğumunda ve hemen sonrasında meydana gelen olaylarla ilgili rivayetlerdir.

Akvenü's-Siyer'de yer verilen bilgilere göre; Hz. Peygamber doğumundan hemen sonra ağlamış, aksırmış ve konuşmuştur. Doğumdan hemen sonra Allahu Ekber demiş ve bu konuşma durumu bekleliği müddetince de devam etmiştir.⁴⁰ Kitapta, yine Hz. Muhammed'in doğumundan hemen sonra parmağını emdiği ve parmağından süt geldiği rivayet edilmektedir.⁴¹ Düzceli Yusuf Suad'ın eserinde vermiş olduğu bilgilere göre; Hz. Peygamberin çocukluğu diğer çocuklarinkine benzememekteydi. Çünkü onun gelişimi diğer çocuklarinkinden daha hızlı idi. Hz. Muhammed, iki aylık iken emeklemeye, üçüncü ayda ayağa kalkmaya, dördüncü ayda duvara tutunarak yürümeye, beşinci ayda ayakları üzerinde yürümeye, sekizinci ayda sesi işitilecek kadar, dokuzuncu ayda fasih bir lisan ile konuşmaya başlamıştır. On aylık iken çocuklar ile beraber ok atmaya başlamış ve iki yaşında ise kuvvetli iri kemikli bir babayığit olmuştur. Kitaba göre; Hz. Peygamber daha beşikte iken onun beşiği melekler tarafından hareket ettirililmekte idi. Hz. Peygamber beşikte iken bazen aya bakar ve onunla konuşurdu. Ay ise ona doğru meyil ve hareket etmekte idi.⁴²

Kılıçzâde Hakkı, bu anlatılanları, bazı ayetlerle izah etmenin mümkün olmadığını vurgulamaktadır. Kılıçzâde'ye göre; bir çocuğun doğar doğmaz ağlaması, aksırması çok doğaldır. Fakat bu durum ne kadar normal ise konuşması da o derece imkânsızdır. Kılıçzâde, konuşma gibi bir fiilin, hele anlaşılır cümle kurmanın belirli bir eğitim neticesinde kazanılacak bir kabiliyet olduğunu ve Peygamber dahi olsa doğumdan hemen sonra konuşmasının mümkün olmadığını belirtmektedir. Kılıçzâde, yine konuşma gibi parmaklarından süt akmasının da doğaüstü bir durum olduğunu ifade etmektedir. Ona göre; parmaktan süt akması mümkün değildir. Olsa olsa parmaktan kan akması olabilir. Bu durumu anlatmaktan maksat Hz. Peygamberi doyurmak ise buna lüzum yoktur. Kılıçzâde, tıbben sabit olduğuna göre ve bizimde evlerimizde çevremizde müşahede ettiğimiz; sekiz, dokuz aylık çocuğun büyükler gibi rahat konuşabilmesi, koşması, ok atması mümkün değildir. Bunları ancak belirli zaman sonra yapması mümkün olabilir. Diğer insanlardan beşeri manada hiçbir farkı olmadığını söyleyen Hz. Peygamberin çocukluğunun da diğer çocuklarinkine benzer olduğundan hiç şüphe yoktur.

40 Düzceli, *Akvenü's-Siyer*, s. 98-99.

41 Düzceli, *Akvenü's-Siyer*, s. 105.

42 Düzceli, *Akvenü's-Siyer*, s. 128-129.

Kılıczâde, Hz. Peygamberin doğal anlatılması gerektiğini belirtir. Ona göre; büyük bir inkılâbı gerçekleştirecek kabiliyette yaratılmış olan bir büyük şahsiyetin hayatının ve çocukluluğunun diğer insanlarla mukayese edilemeyeceğini herkes bilir. Çünkü o yüksek zekâ ve ruh yapısında yaratılmıştır. Fakat bu iddia burada kalmalı ve daha ileri götürülmemelidir. Zira olağanüstülükler Hz. Peygamberi yükseltmez. Onun büyüklüğü mükemmel bir insan olmasından kaynaklanmaktadır.⁴³ Kılıczâde, Düzceli Yusuf Suad'ın, Hz. Peygamberin beşikte iken aya baktığını ve onunla konuştuğuna ve ayın ona doğru hareket ettiğine dair görüşünü de imkânsız bulmaktadır. Bir çocuğun beşikte iken ayın ışığını fark edip ona dikkatle bakması ve elini uzatmasının doğal olduğunu, fakat ayın ona doğru meyledip hareket etmesinin de imkânsızlığını savunmaktadır.⁴⁴

Kılıczâde Hakkı'nın eleştirmiş olduğu bir diğer konu da Hz. Peygamberin göğsünün yarılması olayıdır. *Akvemü's-Siyer*'de anlatılana göre üç ya da beş defa gerçekleşmiş olan Hz. Peygamberin göğsünün yarılması olayı şu şekilde anlatılmıştır: Melekler, Hz. Peygamberin göğsünü ikiye ayırarak içinden kalbini çıkartmış, altın veya gümüş bir ibrik içerisinde bulunan su⁴⁵ ile yıkamış ve kalbinin içerisindeki bazı kötü şeyleri çıkartıp atmışlardır. Daha sonra tekrar kalbini yerine koyup göğsünü dikmişlerdir. Melekler bu dikiş işleminden sonra Hz. Peygamberin göğsünü mühürleyerek oradan ayrılmışlardır. Düzceli Yusuf Suad, anlatmış olduğu bu göğüs yarılması olayının, Hz. Muhammed üç ya da dört yaşında iken gerçekleştiğini, benzer işlemin on yaşında ve miraçta iki defa daha tekrarlandığını belirtmektedir.⁴⁶

Kılıczâde Hakkı bu olayı ilginç bularak, bu cerrahi işlem yapılırken herhangi bir alet kullanılmamasına dikkat çekmektedir. Ona göre; kalbin göğüsten dışarı çıkartılması değil, bir an hareketsiz kalması bile ölüm olayının gerçekleşmesi ile sonuçlanır. Kılıczâde, bu olayın kabul edilmesi halinde bile şu gerçeğin göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtir. Günümüz bilimi ortaya koymuştur ki kalp denilen makinenin görevi kanı beden organlarına sevk etmektir. Yine bu kalp denilen makinenin içerisinde kötülüğe dair az ya da fazla herhangi bir madde de yoktur. Kalp idrak ve hissiyat merkezi de değildir. Şayet böyle bir görevi ifa eden bir organ arayacak olursak bu kafa ve beyindir. Şayet Hz. Peygamberin vücudundaki kötülüklerin tasfiyesine mutlaka bir ihtiyaç olsaydı bunun yeri kafa ve beyin olmalıydı. Zira iyilik ve kötülük gibi amelleri yerine getiren ruhi kuvvet merkezleri beyinde bulun-

43 Kılıczâde, *İtikadat-ı Batılâya İlan-ı Harb*, s. 119-120.

44 Kılıczâde, *İtikadat-ı Batılâya İlan-ı Harb*, s. 119-120.

45 Kılıczâde Hakkı; olayı değerlendirirken bu suyun muhtemelen zezem suyu olduğunu belirtmektedir. Bkz. Kılıczâde, *İtikadat-ı Batılâya İlan-ı Harb*, s. 120.

46 Düzceli, *Akvemü's-Siyer*, s. 133-134.

maktadır. “Ve inneke le alâ hulukin azîm”⁴⁷ ayetine mazhar olan bir zati mukaddesin böyle bir işlemle kalbinin temizlenmesine ihtiyaç duyması mümkün değildir ve onu bu durumdan tenzih etmenin gerektiğini belirtmektedir.⁴⁸

Akvemü's-Siyer'de anlatılan bir diğer konu da; Hz. Peygamberin göğsünün yarılması olayından önce Cebrail'in gelerek Hz. Muhammed'i boğacak derecede boğazını sıkmasıdır. Bunun neticesinde Hz. Muhammed ağlayarak bayılacak duruma gelmesidir.⁴⁹ Kılıçzâde, Cebrail'in değeri Allah katında ne kadar yüksek olursa olsun bunun Hz. Peygamberin değerini geçemeyeceğini ifade etmektedir. Böyle saygısızca bir olayı Cebrail'in Hz. Peygambere karşı gerçekleştiremeyeceğini iddia etmektedir. Kılıçzâde ayrıca, boğazı sıkılmanın, ağlamak ve sonrasında bayılmanın bir histeri hastalığı belirtisi olduğunu, bazı İslam âlimlerinin böyle olayları anlatmaları nedeniyle ki Hristiyan dünyası, Hz. Muhammedi histerili bir ruh hastası olarak tanımlamaktadır. Kılıçzâde, böylelikle batı dünyasında Hz. Peygamber ile ilgili var olan bazı iftira ve çirkin benzetmelerin nedeninin de İslam âlemindeki bazı âlimler olduğunu ifade etmektedir.⁵⁰

Kılıçzâde Hakkı'nın, Düzceli Yusuf Suad'a getirmiş olduğu bir diğer eleştiri de kitabında yer vermiş olduğu Cebrail tasviridir. *Akvemü's-Siyer*'e göre; Cebrail, Safa ve Merve arasına geldiği zaman öyle bir şekle bürünmüştü ki ayakları yerde başı semada idi. O anda kanatlarını açmış mağriple maşrik arasını doldurmuş idi. Ayakları sarı, kanatları yeşil, cephesi parlak, yüzü nurani, dişleri beyaz, saçları kızıl renginde idi. İki gözü arasında “La İlahe İllellah Muhammedün Resululllah” yazılı idi. Bu şekilde korkunç bir görünüme bürünmüştü.⁵¹

Kılıçzâde Hakkı'ya göre de bu görünüm gerçekten korkutucudur. Kılıçzâde, Cebrail'in vazifesinin Hz. Peygamberi korkutmak ve korkudan bayıltmak olmadığını, sadece taraf-ı ilahiden gelen emirleri tebliğ etmekle yükümlü olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle Cebrail'in gerçek dışı ve korkutucu bir kılığa girmesine de gerek olmadığını savunmaktadır. Kılıçzâde'ye göre, *Akvemü's-Siyer*'de ki Cebrail tasvirini okuyan biri, verilen renklere bakınca bir melek değil de bir Hint Papağanının tasvir edildiğinin zannına kapılacağını belirtmektedir.⁵²

47 Kalem 68/4.

48 Kılıçzâde, *İtikadat-ı Batılâya İlan-ı Harb*, s. 121.

49 Düzceli, *Akvemü's-Siyer*, s. 305.

50 Kılıçzâde, *İtikadat-ı Batılâya İlan-ı Harb*, s. 122.

51 Düzceli, *Akvemü's-Siyer*, s. 306.

52 Kılıçzâde, *İtikadat-ı Batılâya İlan-ı Harb*, s. 122.

Kılıçzâde Hakkı, *Akvemü's-Siyer*'de geçen ve bazı başka siyer kitaplarında da yer verilen bu olayları akla ve mantığa uygun bulmadığını, Hz. Peygamberin hayatının böyle hurafelerden arındırılması gerektiğini ifade etmektedir. *Akvemü's-Siyer* adlı tarih kitabının bu örneklerde anlaşılacağı üzere hurafelerle dolu olduğunu, hâlbuki Hz. Peygamberin hayatını anlatan siyer kitaplarının masallardan ibaret olmaması ve yüce hakikatleri barındırması gerektiğini savunmaktadır. Kılıçzâde, İslam Tarihinin eski kitaplarının hurafelerden temizlenmesi gerekirken, yeni yazılan bazı siyer kitaplarının eski masallarla dolu olmasını üzüntü verici bulmaktadır. Kılıçzâde, günümüzde bir insanın doğumundan ölümüne kadar hayatının nasıl cereyan edeceğinin bilinen bir ilmi gerçek olduğunu, bununda İlahi sünnet çerçevesinde gerçekleştiğini, Allah tarafından verilen mucizeler haricinde Hz. Peygamberin hayatı ile ilgili akıl dışı beyan ve iddialarda bulunmanın, dini ve nebiyi yüceltmek değil bilakis küçültmek olacağını savunmaktadır. Ona göre, muhtemelen iyi niyetle uydurulmuş olan bu masalların on asır önce yaşamış insanları ikna etmesi bir dereceye kadar mümkündür. Bilimin ilerlemiş olduğu bu çağda böyle masalları ve iddiaları doğruymuş gibi savunmak ve yeniden ortaya koymanın dine ve dinin yayılmasına fayda sağlamayacaktır. Kılıçzâde, bu hurafeleri, mahza hakikat gibi iddia edip ve insanları buna inanmaya zorlamanın dinsizliği arttıracığını, aynı zamanda Gayr-ı Müslim ve müspet bilimle uğraşan âlimlerin alay etmesine neden olacağını, bu durumda İslam'a fayda yerine zarar vereceğini ifade etmektedir.⁵³

Kılıçzâde Hakkı, Hz. Peygamberin hayatını yazan Yusuf Suad gibi kişilerin eski tarih kitaplarının yanı sıra felsefe, kimya ve kozmografyaya dair eserlere de bakmaları gerektiğini tavsiye etmektedir. Ancak bunları göz önünde bulundurarak gerçek manada faydalı bir Hz. Peygamber tarihinin yazılabileceğini belirtmektedir. Kılıçzâde Hakkı, siyer yazıcılığı ile ilgili değerlendirmelerinin sonunda; " Modern bilim ve fennin kuralları göz önünde bulundurulmadan yazılmış olan *Akvemü's-Siyer* gibi hurafelerle dolu tarih kitaplarının Hz. Peygambere sunulması mümkün olsaydı, inancına göre bunlar benim hayatım değil diyerek hepsini reddederdi."⁵⁴ İfadesine yer vermektedir.

Sonuç

II. Meşrutiyet sonrası batıcı yazarlardan olan Kılıçzâde Hakkı, askeri okullarda eğitim görmüş ve fikirleri nedeniyle erken sayılabilecek bir yaşta emekliye ayrılmıştır. Osmanlı Devletinin son dönem aydınlarından olan Kılıç-

53 Kılıçzâde, *İtikadat- ı Batılaya İlan-ı Harb*, s. 124.

54 Kılıçzâde, *İtikadat-ı Batılaya İlan-ı Harb*, s. 125.

zâde, yazıları ve görüşleriyle, aynı zamanda Cumhuriyet döneminde de etkinliğini sürdürmüş, Atatürk ile görüşmeler ve röportajlar yapmıştır. Yazılarıyla Cumhuriyet Devrimlerinin şiddetli savunucusu olan Kılıçzâde Hakkı, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Milletvekili olarak da görev yapmıştır.

Kılıçzâde Hakkı, din alanında da reformlar yapılması suretiyle İslam'ın hurafelerden arındırılması gerektiğini savunmuştur. Hz. Peygamberin hayatının, pozitif bilimin kuralları göz önünde bulundurularak yeniden yazılması gerektiğini ifade etmiştir. Kendi döneminde yazılmış olan, Düzceli Yusuf Suad'ın *Akveümü's-Siyer* adındaki eserini eleştirerek, Hz. Muhammed'in hayatının hurafeler ve masallarla anlatıldığını iddia etmiştir. Kılıçzâde, bu kitaptan yola çıkarak, Hz. Peygamberle ilgili anlatılan mucizevî yönleri kabul etmemiş ve onun beşer yönünün ön plana çıkartılması gerektiğini ifade etmiştir.

Kılıçzâde Hakkı, Düzceli Yusuf Suad'ın kitabında anlatmış olduğu, Hz. Muhammed'in doğduktan hemen sonra konuşması, göğsünün yarılması, Cebrail'in vahiy getirirken Hz. Peygamberi bayıltacak kadar sıkması gibi olayları akıl ve mantık dışı bularak reddetmiştir. Kılıçzâde, Hz. Peygamberin mucize ve olağanüstü olaylarla anlatılmasının onu yüceltmeyeceğini belirtmiştir. Onun asıl mucizesinin akıl ve getirdiği kitap olduğunu, ayrıca akıl dışı anlatımlara ihtiyacı olmadığını savunmuştur. Kılıçzâde, ancak akıl ve modern bilim kuralları gözetilerek yazılacak siyer kitaplarının İslam ve Müslümanlara fayda sağlayacağını ifade etmiştir.

KAYNAKÇA

- Akşin, Sina, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 1789-1980*, Ankara, 1996.
- Berkes, Niyazi, *Türkiye'de çağdaşlaşma*, İstanbul, 2002.
- Çoğ, Mehmet, "Celal Nuri'nin Hatemul Enbiya Adlı Eserine Göre Hz. Muhammed Tasavvuru", *İSTEM*, Konya 2006, sayı, 7.
- Düzceli, Yusuf Suad, *Akveümü's-Siyer*, İstanbul, 1327.
- _____, *Akveümü's-Siyer Cevap*; İctihad Gazetesindeki Kılıçzâde Hakkı İmzalı Makaleye, İstanbul, 1331.
- el-Aclûni, *Keşfu'l-Hafa*, Beyrut, 1351.
- Hanioğlu, Şükrü, *Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi*, İstanbul, 1981.
- Kılıçzâde, Hakkı, *Son Cevap*, İstanbul, 1331.
- _____, *İtikadat-ı Batılaya İlan-ı Harb*, İstanbul, 1332.
- Kılıçzâde, Hakkı, "Cevap yerine dayak" *Hür Fikir Gazetesi*, s.139, Kocaeli, 1926.
- Öztürk, Hakan, *Cumhuriyet Dönemi İslam Tarihi Çalışmalarında Hz. Muhammed Tasavvuru*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2011.
- Pekdoğan, Celal, "Kılıçzâde Hakkı", *DİA*, Ankara, 2002, XXV, 415-416.
- Shaw, Stanford J. - Ezel kurel Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, İstanbul, 1983.
- TBMM Arşivi, *Tercüme-i Hal Evrakı, Kılıçzâde Hakkı Tercüme-i hali*, Ankara, 1931.

Türk Parlamento Tarihi, T.B.M.M, haz. Kemal Öztürk, Ankara, 1995.

Tunaya, Tarık Zafer, *Türkiye'de Siyasal Gelişmeler*, İstanbul, 2001.

Yıldız, Güllü, "II. Meşrutiyet Dönemi Siyer Müellifleri Arasında Geleneğin Sesi Düzeltilen Yusuf Suad", *Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, İstanbul, 2010, cilt. 15, sayı. 29.

Ülken, Hilmi Ziya, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul, 1999.

Zeren, Sibel, *İsmail Hakkı Kılıçoğlunun Eserleri ve Fikirleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1999.